

קכא.

עובר לעשייתו הוא רק לכתחילה, אבל אם לא בירך תחילה, יכול לברך אחר כך, וכן הביא ההגהות אשרי"י (ברכות, פ"א סי' י"ג) בשמו.

ובמהרה"ם חלאוה (לעיל קיט): פירש שמדובר כשאכלו פסח מצה ומרור בתחלת הסעודה, והשאיירו כזית פסח לסוף הסעודה, ואת זה אכל לאחר שאכלו החגיגה. וכן פירש הצ"ח בדעת הרמב"ם. ובחשק שלמה הביא דברי הכל בו שהוכיח מכח קושיא זו שהיו אוכלים את הפסח קודם החגיגה ולאחר החגיגה.

ה. פטר את של זבח

הקשה הצ"ח, כיצד שייך לברך 'לאכול הפסח' על קרבן חגיגה, הרי חגיגה אינה פסח. וכתב שהתנא של המשנה סובר כרב שאמר לעיל (נ): על הפסוק 'וזבחת פסח לה' אלהיך צאן ובקר', צאן זה פסח ובקר זה חגיגה, ומכל מקום אמרה תורה 'וזבחת פסח', הרי שגם החגיגה נקראת פסח.

ו. את של זבח

כתב רשב"ם שזבח זה הוא חגיגת י"ד או נדרים ונדבות שהקריב בערב פסח ואוכלם בליל פסח. ובמנחת חינוך (ק"ב, סוף אות א') הוכיח מכאן שדעת הרשב"ם שהמצוה לאכול קדשים קלים היא גם על ישראלים האוכלים, ושלא כשיטת הרמב"ם והחינוך שהמצוה היא רק על הכהנים.

ז. כשתמצא לומר וכו' זריקה בכלל שפיכה

ביאר הרשב"ם, שאם יכול לפטור הזבח ע"י ברכת הפסח, ע"כ הוא משום שזריקה בכלל שפיכה, ומה שאינו יכול לפטור הפסח בברכת הזבח הוא משום ששפיכה אינה בכלל זריקה. וכבר הקשו האחרונים, מה השייכות בין הברכה שעל האכילה לנידון האם זריקה נכללת בשפיכה או לא, הלא סוף סוף שני מיני קרבנות הם, ושתי מצוות מיחדות הם.

וכתבו ראמ"ה והחשק שלמה שלולא דברי הראשונים היה אפשר לפרש המשנה בברכה על זריקת הדם, ולא על האכילה. וכתב האב"י עזרי (חגיגה פ"ב ה"י) שעיקר הסברא היא שהפסח עיקר והזבח טפל [וטעם זה אמרו בירושלמי לבאר את שיטת ר' ישמעאל שבמשנתנו], אלא שסוברת הגמ' שאם הפסח דוקא בשפיכה והזבח דוקא בזריקה אין הזבח טפל כל כך, ורק אם יוצא הזבח בשפיכה כמו הפסח נחשב הזבח כטפל לפסח. ועיין בחזו"א (זבחים ט"ו, ו) שכתב על דרך זה ליישב שיטת הרמב"ם, הסובר שזריקה בכלל שפיכה, ומכל מקום פסק כר"ע שאינו יוצא בברכת הפסח על הזבח.

א. משום חשדי כהונה

פירש רש"י שמא ישחטום לשם חטאת. וביאר החת"ס (שו"ת יו"ד פ"ה) שלא רצה לפרש שחשבו לאכול חוץ לזמנו משום שא"כ יהיו חייבים לשלם, משא"כ בשלמים לשם חטאת. וצ"ע. ואולי סובר שכשם שלא נחשדו לעבור על הלכות טומאה, כפי שמבואר בתוס' לעיל פה. כך גם אינם חשודים שלא לשלם אם הם חייבים, וצ"ע.

ב. משום חשדי כהונה

פירש רש"י, גזרו עליו טומאה שלא יפגלוהו ברצון להפסיד את הבעלים וכו'. והקשה החזו"ן איש (ידיים ז', י"ד), שהרי קי"ל שאין טומאת ידים במקדש, ואם כן מה מועילה הגזירה, הלא לא יהיו ידי הכהנים טמאים בזה. ותירץ, שמכל מקום יהיו טמאים כשיצאו מן המקדש, אף שבמקדש עצמו לא היו טמאים (וכשיטת הרמב"ם). עוד הביא שהערוך פירש באופן אחר, שהחשש הוא שלא יבואו הכהנים לאכול, וזה שייך אפילו חוץ למקדש.

ג. ברכת הפסח

רש"י פירש שהברכה היא 'על אכילת פסחים', אבל הרשב"ם כתב 'לאכול הפסח'. ובאבני נזר (או"ח תקל"ה, א') העיר מדברי הרמב"ם שכתב שמברכין 'על אכילת פסח וזבח', וגם על מה שכתב שמברכין 'על אכילת מצה', אף שדעת הרמב"ם שבמצוה שעושה לעצמו מברך בלמ"ד. וכתב (אות כ"ב) שכשם שבלולב מברכים 'על נטילת לולב' משום דבעידנא דאגבהיה נפק ביה, ואי אפשר לברך עליו קודם שהמצוה בידו, וכשהוא בידו כבר יצא בו. ויש לומר שכך הוא גם במצה ומרור ופסח, שקודם שהם בידו אי אפשר לברך, וכשהגביה כבר התחיל במצות המצה והפסח [עייין שם מה שביאר בזה], וכיון שהלשון 'על' משמע בין להבא ובין לשעבר, לכן מברך 'על אכילת מצה' ועל אכילת פסח'.

ד. בירך ברכת הפסח פטר את של זבח

הקשה האור זרוע הגדול (הל' ק"ש סי' כ"ה), כיצד יתכן שיברך ברכת הפסח קודם שאכל הזבח, הלא צריך לאכול את החגיגה תחילה כדי שיאכל הפסח על השובע, ואין לומר שבירך ברכת הפסח על הזבח, שהרי כתב הרשב"ם שגירסתנו בירך על הזבח לא פטר הפסח, הרי שפשוט שאם בירך ברכת הפסח על הזבח עצמו אינו כלום [ועיין בדבר שמואל בזה]. ומכח קושיא זו חידש לדינא, שמדובר בשכבר אכל מתחילה את החגיגה בלא ברכה, ואחר שאכל החגיגה, קודם שאכל הפסח בירך על הפסח, ובזה יוצא גם ברכת הזבח. ומוכח מזה, דהדין